

Govori u Narodnoj skupštini Republike Srbije

Diskursi o izvršnoj vlasti i opoziciji

OTVORENI PARLAMENT.rs

O vama se radi.

Govori u Narodnoj skupštini Republike Srbije

Diskursi o izvršnoj vlasti i opoziciji

Autorka:
Milena Manojlović

Urednica:
Tamara Branković

Mesec i godina izdanja:
februar 2022.

Ambasada
Savezne Republike Nemačke
Beograd

немачка
сарадња
DEUTSCHE ZUSAMMENARBEIT

Ovaj materijal objavljen je u okviru inicijative „Otvoreni parlament” udruženja Crta, uz finansijsku pomoć Ambasade Savezne Republike Nemačke u Beogradu. Za njegovu sadržinu isključivo je odgovorna Crta i ta sadržina nipošto ne odražava zvanične stavove Ambasade Savezne Republike Nemačke u Beogradu.

● Metodologija istraživanja

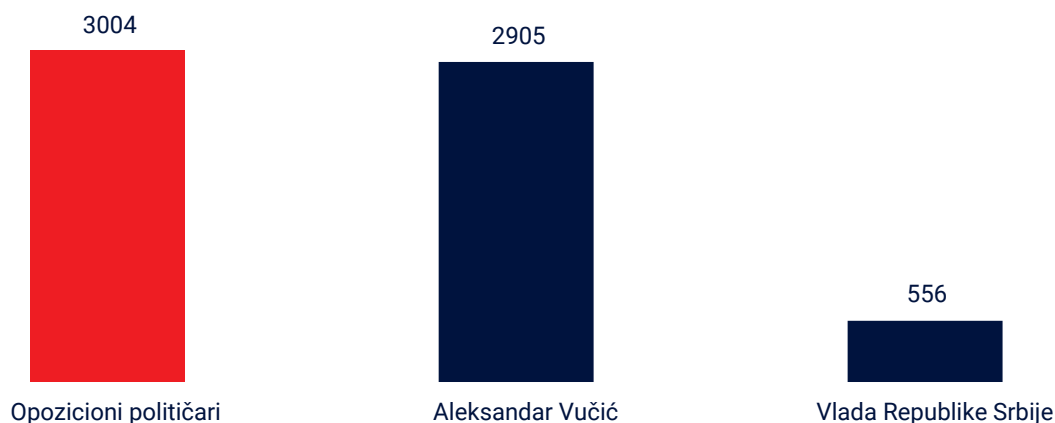
Otvoreni parlament je, kao inicijativa posvećena povećanju javnosti rada parlamenta i informisanju građana o radu Skupštine, istraživao način na koji narodni poslanici u plenumu govore o nosiocima izvršne vlasti – predsedniku Republike, predsednici Vlade Republike i ministrima – kao i o liderima i istaknutim političarima opozicionih partija. Analiziran je period od septembra pa do kraja 2021. godine, odnosno poslednja četiri meseca rada Narodne skupštine u protekloj godini. U ovom periodu, analizom je obuhvaćen deo vanrednih i celokupno redovno jesenje zasedanje. U tu svrhu, sprovedeno je kontinuirano praćenje svih govora u plenumu Narodne skupštine i evidentiranje svakog pojedinačnog pominjanja navedenih aktera uz ocenu tonaliteta: da li se o akterima govorilo u pozitivnom, neutralnom ili negativnom svetlu. Ukupno je analizirano 738 govora, u kojima je zabeleženo i ocenjeno 6,465 pojedinačnih pominjanja posmatranih aktera.

Daljom analizom govora težilo se dolasku do saznanja kakvi se diskursi o najuticajnijim političkim akterima stvaraju u Narodnoj skupštini. U tom smislu, okolnost da je aktualni saziv formiran nakon izbora koji su pojedine opozicione partije bojkotovale i da čak 97% narodnih poslanika pripada vladajućoj većini je, čini se, od presudnog značaja. U ovakvim okolnostima plenumske rasprave u Narodnoj skupštini su u najvećoj meri svedene na dodatni kanal za slanje propagandnih poruka, neretko istih koje su se prethodno pojavile u provladinim medijima. Informisana i usmerena rasprava o tačkama dnevnog reda, postavljanje pitanja i otvaranje tema koje su važne građanima, kao i efikasna kontrola izvršne vlasti u najvećoj meri izostaju.

● Učestalost pominjanja aktera

Uvid u zastupljenost aktera u govorima narodnih poslanika, pre svega, otkriva mnogo o podeli vlasti i o predstavi koju poslanici imaju o sopstvenoj ulozi. Iako je osnovna funkcija Narodne skupštine nadzor i kontrola nad radom Vlade Republike, fokus poslaničkih govora je na predsedniku Republike i liderima opozicije.

Zastupljenost aktera

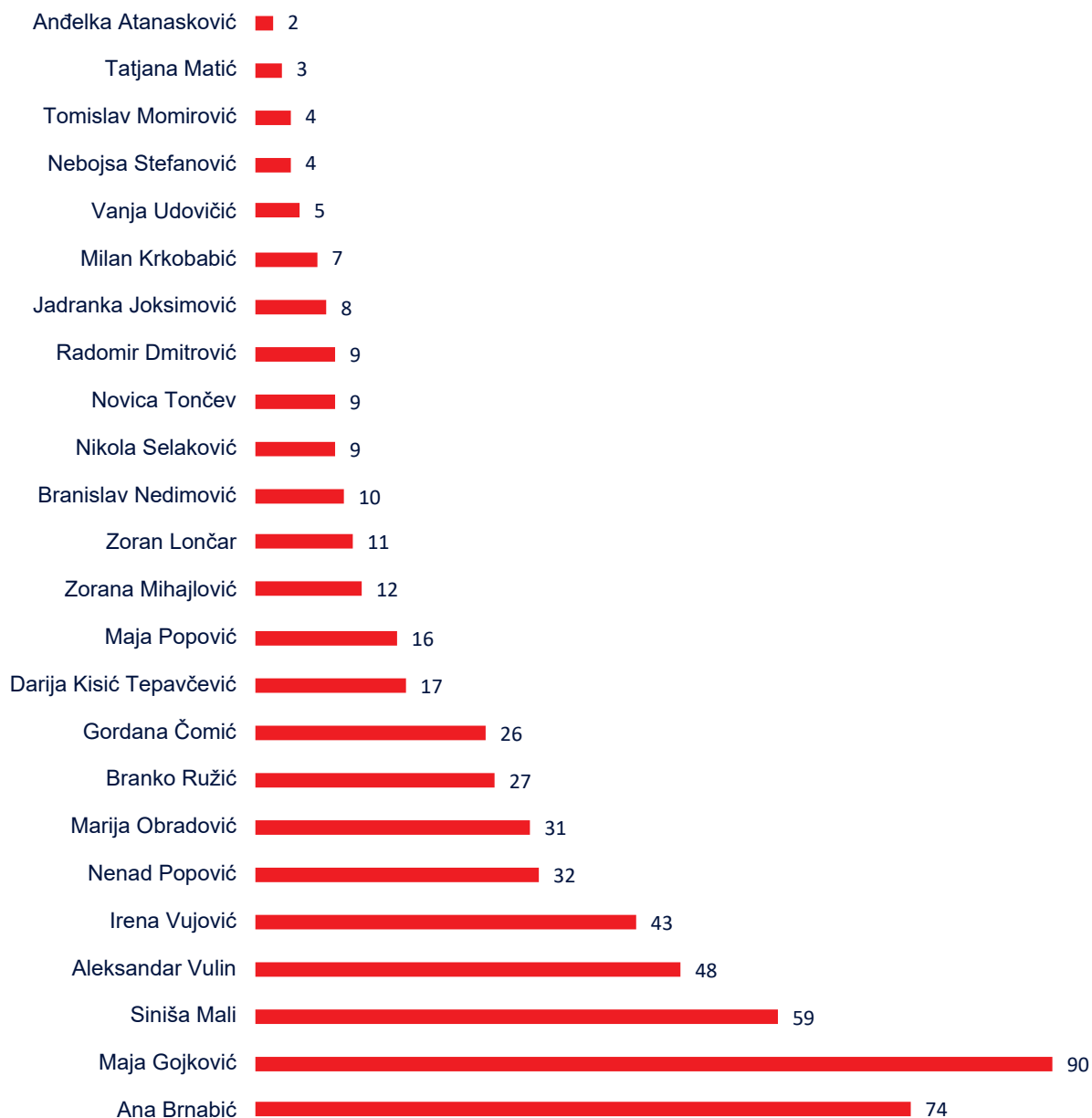

Grafikon 1: Zastupljenost političkih aktera

Ubedljivo najčešće pominjan akter sa 45 odsto (2905 puta) je predsednik Republike, ali i predsednik najjače parlamentarne partije Srpske napredne stranke, Aleksandar Vučić (grafikon 1).

Predsednica Vlade Republike i svi njeni ministri su pomenuti u svega devet odsto (556 puta) od ukupnog spominjanja svih aktera koji su obuhvaćeni istraživanjem. Predsednicu Vlade, koja je po Ustavu i nosilac najuticajnije političke funkcije u ovoj zemlji, narodni poslanici su spomenuli svega 74 puta. Pored predsednika Republike, od Ane Brnabić su u Skupštini češće pominjana čak četiri opoziciona političara i jedna ministarka (grafikon 2).

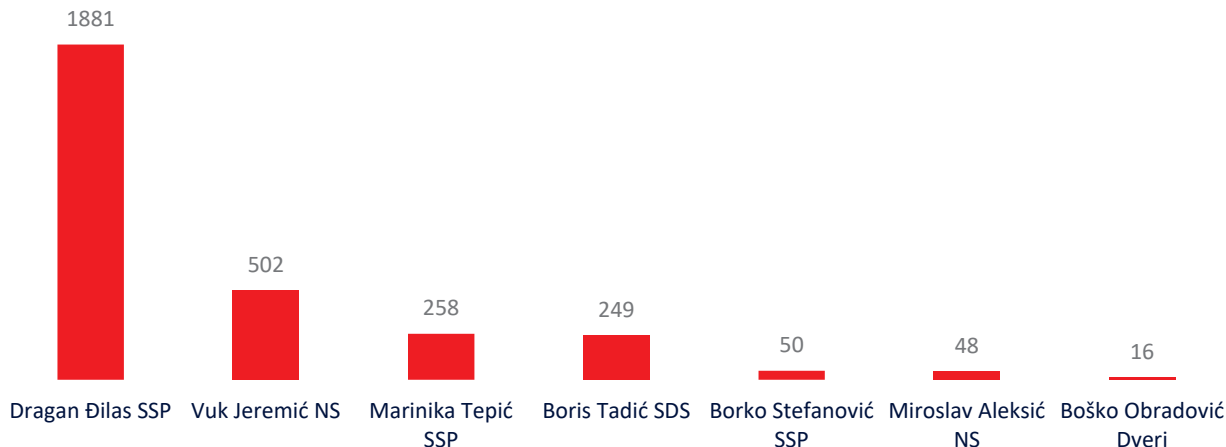
Vlada Republike Srbije

Grafikon 2: Zastupljenost članova Vlade Srbije

Broj pominjanja ukazuje da je aktualni saziv tokom poslednja četiri meseca 2021. godine bio fokusiran na opoziciju. Tako 46 odsto ukupne zastupljenosti svih aktera ide na sedam opozicionih političara, koji su spomenuti čak 3,004 puta.

Opozicioni političari

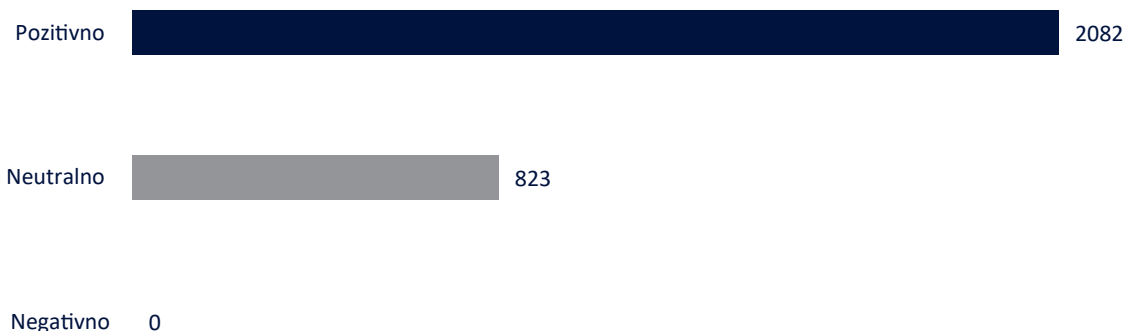
Grafikon 3: Zastupljenost opozicionih političara

Kako se i može videti na grafikonu 3, među opozicionim političarima najčešće je pominjan predsednik Stranke slobode i pravde Dragan Đilas, čak 1,881 puta. Otuda je Đilas na drugom mestu po pojedinačnim pominjanjima u Narodnoj skupštini, nakon predsednika Republike.

● Diskurs o predsedniku Republike

Tonalitet pominjanja navedenih aktera otkriva punu meru u kojoj je plenumska debata u Narodnoj skupštini zloupotrebljena i stavljena u svrhu partijskih interesa.

Aleksandar Vučić - tonalitet pominjanja

Grafikon 4: Tonalitet pominjanja predsednika Republike

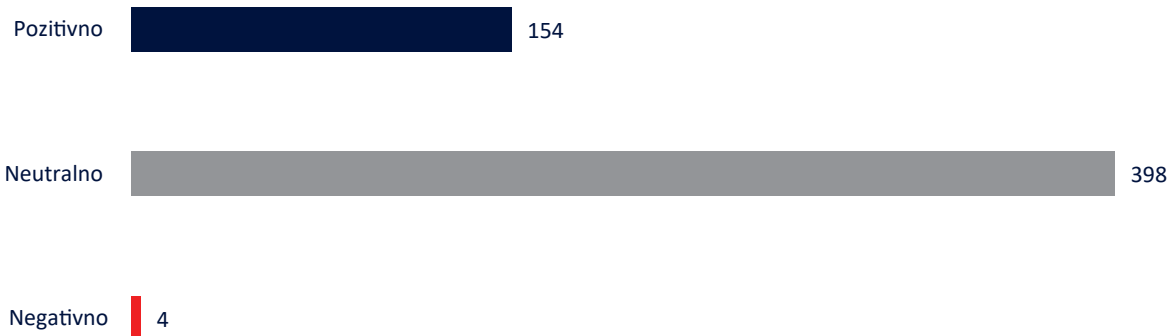
Predsednik Republike je u najčešće pominjan u pozitivnom tonalitetu, i to u 72 odsto (čak 2082) njegovih ukupnih pominjanja, dok preostalih 28 odsto čine neutralna pominjanja. U posmatranom periodu nije evidentirano niti jedno pominjanje predsednika Vučića u negativnom tonalitetu (grafikon 4).

Dok se neutralan tonalitet najčešće vezuje za pominjanje poslaničke grupe u čijem se nazivu nalazi ime predsednika, kao i vrednosno nebojena pominjanja Aleksandra Vučića u funkciji predsednika Republike, pozitivna pominjanja služe pažljivoj izgradnji kulta ličnosti. Tako je, u plenumu Narodne skupštine, Vučić zaslužan za svaki uspeh vladajuće većine, koji je najčešće prethodno i medijski prezentovan. Ustavna ovlašćenja predsednika i Vlade su u tom kontekstu postala potpuno nevažna i narodnim poslanicima. Paralelno sa zaslugama, poslanici vladajuće većine pažljivo perpetuiraju i druge medijski prisutne narative o predsedniku Vučiću, poput onog o konstatnoj ugroženosti i napadima na njega i članove njegove porodice, ili o lično dobrim odnosima koje je izgradio sa pojedinim stranim državljanima i slično. U tom smislu plenumska rasprava je, uz zanemarivanje dnevnog reda i osnovnih funkcija Skup-

štine, često svedena na podijum za viščasovno dopunsko ponavljanje poruka o predsedniku i od predsednika, koje su prethodno poslate ka glasačima na novinarskoj konferenciji ili gostovanju u nekoj emisiji.

● Diskursi o Vladi Republike

Pored generalnog zanemarivanja, odnosno male pažnje koja je posvećena diskutovanju o zalaganjima premijerke i pojedinačnih ministara, istraživanje ukazuje da se o Vladi većinom govorilo u neutralnom tonu. Pozitivan tonaliteta je prepoznat u 28 odsto spominjanja, a evidentiran je i jedan odsto negativnih spominjanja (grafikon 5).

Grafikon 5: Tonalitet pominjanja Vlade Republike Srbije

Četiri negativna pominjanja ministara se odnose na tri govora koje su održali narodni poslanici koji ne pripadaju vladajućoj većini. U prvom je ministar zadužen za prosvetu Branko Ružić kritikovan zbog naredbe da školska godina započinje intoniranjem himne Republike Srbije. Ministarki kulture Maji Gojković je, uz pohvalu njenog rada, zamere-no da kao „visoki funkcioner SNS“ brani odluku Vlade Srbije koja je izdvojila nedovoljno novca za kulturu. Ministarki za evropske integracije Jadranki Joksimović je zamereno da se, zajedno sa predstavnicima „probriselskog civilnog sektora i pogotovo predstavnicima EU“, prema narodnim poslanicima i Skupštini odnosi na „ponižavajuć način“. Ujedno je pružena podrška predsedniku Narodne skupštine Ivici Dačiću koji se, po oceni nezavisnog poslanika, na sednici Nacionalnog konventa o EU održanoj krajem decembra suprotstavio takvom stavu.

● Diskursi o predstavnicima opozicije

Pored zastupljenosti, način na koji se u Skupštini govorilo o predstavnicima opozicije u potpunosti potvrđuje zaključak da se plenumske rasprave zlopupotrebljavaju u svrhu uskih partijskih interesa, odnosno plasiranja propagandnih poruka glasačima.

Predstavници opozicije - tonaliteta pominjanja

Grafikon 6: Tonalitet pominjanja predstavnika opozicije

Negativan tonalitet čini 94 odsto (2826 puta) ukupnih evidentiranih pominjanja opozicionih aktera, dok se preostalih šest odsto (178 puta) mogu oceniti kao neutralna (grafikon 6). Međutim, važno je napomenuti da se "kritike" izrečene na račun predstavnika opozicije često ne mogu smatrati govorom koji je u skladu sa kodeksima i etičkim standardima koji obavezuju narodne poslanike. Svode se na uvrede i omalovažavanja posmatranih sedam aktera, ali i ostalih opozicionih političara i javnih ličnosti koje iznose bilo kakvu kritiku na račun vladajuće većine. Ubedljivo najčešća meta kritika, ali i za Skupštinu (ili bilo koju javnu sferu) neprikladnih napada, koji se u kontinuitetu ponavlja na svakoj sednici, je Dragan Đilas. Lider SSP je, tokom posmatranog perioda, u negativnom tonalitetu spomenut čak 1,785 puta, odnosno u 95 odsto slučajeva njegovih ukupnih pominjanja.

Rasprostranjena je praksa u kojoj se negativne kampanje, koje su najpre započete od strane predsednika Republike u provladinim medijima, preliju na plenumske sednice uz potpuno zanemarivanje dnevnog reda i tema o kojima je trebalo da se raspravlja. Ilustrativan je slučaj Zdravka Ponoša, koji je 31. oktobra 2021. godine prvi put u medijima prepoznat kao potencijalni zajednički kandidat opozicije na predstojećim predsedničkim izborima. Naredna dva dana usledile su reakcije aktualnog predsednika Republike, koji je u izjavama medijima sve oštrije napadao svog mogućeg protivkandidata.

Paralelno sa tim, Zdravko Ponoš je već na sednici Narodne skupštine održanoj 2. novembra postao predmet koordinisanog napada više narodnih poslanika. Tako su se u Narodnoj skupštini, u nedelji u kojoj se – ili je barem trebalo da se – raspravlja o Predlogu zakona o Zaštitniku građana, narodni poslanici bavili protivkandidatom opozicije, udruženo ponavljajući tvrdnje koje je iznosio i predsednik Republike. Na toj, kao i na sednici održanoj narednog dana, 3. novembra 2021. godine, Zdravko Ponoš je čak 72 puta spomenut u negativnom tonalitetu. Istih dana Ponoš se našao i na naslovnim stranama provladinih dnevnih novina, što je još jedan od pokazatelja međusobne usklađenosti i koordinacije između medijskih nastupa predsednika Republike, plunumskih govora narodnih poslanika, te izveštavanja provladinih dnevnih novina i televizija.

Sličani mehanizmi su zabeleženi i u ranijem periodu. Tako su marta 2021. godine narodni poslanici tokom skupštinskih sednica intenzivno govorili o aferi "Mauricijus", u kojoj je glavna meta bio Dragan Đilas. I ovde su inicijalne informacije, slično kao i u slučaju Ponoš u novembru mesecu, potekle od predsednika Republike.¹

● Zaključak

Istraživanje Otvorenog parlamenta o diskursima o političkim akterima, koji se stvaraju i održavaju kroz plenumske govore u Narodnoj skupštini, ukazuju na suštinsku disfunkcionalnost 12. saziva. Naime, dok se ostali pokazatelji – poput korišćenja hitnog postupka u usvajanju zakona – lako mogu prilagoditi kako bi, barem na papiru, funkcionisanje parlamenta delovalo koliko-toliko uobičajeno, znatno je teže simulirati normalnost kada je u pitanju sama plenumska debata.

Monitoring i analiza plunumskih debata najpre otkrivaju izrazitu nelogičnost jer je fokus narodnih poslanika na predsedniku Republike, a ne na radu Vlade, iako je nadzor nad radom Vlade u osnovi kontrolne funkcije parlamenta. Otuda bi, ukoliko bi institucije funkcionisale u skladu sa Ustavom i zakonima, pominjanje predsednika Republike u parlamentu trebalo da bude sporadično, jer nadzor nad radom predsednika, kojeg takođe direkto biraju građani, nije u nadležnost parlamenta. Međutim, činjenica je da je predsednik Republike ujedno i predsednik najveće političke partije dovodi do toga da je njegova prisutost u parlamentu tolika da se njegovo ime čak nalazi i u nazivu najveće poslaničke grupe. Okolnost da je predsednik države, Aleksandar Vučić, najuticajnija politička ličnost je dovela do značajne distorzije srpskog političkog sistema, u kojem je funkcija premijera i Vlade kao takve svedena na servisiranje odluka koje donosi jedna figura. Aktualni saziv parlamenta je pružio doprinos premeštanju i centralizaciji moći, često normalizujući prakse koje ne bi smele da se dešavaju i koje su marginalizovale i samu Skupštinu. Paralelno sa tim, plenum je poslužio i za kontinuirano građenje kulta ličnosti. Kontrolna funkcija parlamenta je svedena na čistu formu, kao što je i sama uloga Vlade u praksi ograničena dominantnim položajem predsednika Republike, koji svakodnevno zauzima prostor koji značajno prevazilazi njegova ovlašćenja.

Ovakvo grubo i već višegodišnje zanemarivanje uloga i nadležnosti osnovnih institucija političkog sistema – predsednika Republike, Vlade i Narodne skupštine, je dodatno olakšalo i drugu bitnu anomaliju koja postaje evidentna ukoliko se istražuju diskursi u plunumskim raspravama. Skupština je u značajnoj meri postala kanal za slanje stranačkih propagandnih poruka, često na način koji ruši dostojanstvo ove institucije. Ogromna zastupljenost pokazuje u kolikoj je meri fokus narodnih poslanika u posmatranom periodu bio na diskreditovanju predstavnika opozicije, a po potrebi i ostalih kritičkih glasova koji se usude da javno iznesu zamerke na račun rada institucija ili državnih funkcionera. Jasna sinhronizovanost u targetiranju tih ličnosti, gde provladini mediji, drugi državni funkcioneri i rasprave u plenumu postaju dodatni kanali za ponavljanje poruka predsednika Republike, ukazuje na sistematičnost. Institucionalni kapaciteti se planski zloupotrebljavaju u partijske svrhe, što vodi urušavanju tih istih institucija. Skupština gubi svoj ugled i poverenje građana, na šta ukazuju i istraživanja Crte². Fukusirana rasprava, koja bi vodila usvajanju kvalitetnijih zakonskih rešenja, je tako u 12. sazivu izostala i ustupila mesto aktualnim medijskim kampanjama vladajuće većine.

1 Otvoreni parlament, "Analiza narativa o društveno-političkim akterima u Narodnoj skupštini", jul 2021. godine, https://crta.rs/wp-content/uploads/2021/07/Analiza-narativa-o-drustveno-politickim-akterima-u-Narodnoj-skupstini-Srbije_jul-2021.godine.pdf

2 Istraživanje: „Stavovi građana Srbije o učešću u demokratskim procesima 2020. godine“, mart 2021. godine, <https://crta.rs/istrazivanje-stavovi-gradjana-srbije-o-ucescu-u-demokratskim-procesima-2020-godine/>